

הוא הגיע לארץ באוניית מעפילים, שירת בצה"ל במלחמת העצמאות.

חי בקיבוץ, ירד מן הארץ והפך סופר בינלאומי מוכר

איש ברלי מולדת

לתושבי ישראל אין צורך כלשהו בציונות. בנערותי למדו אותי שציונות היא הכמיהה לציון, ואם הנך מתגורר בישראל, הרי הציונות חסרת-משמעות עבורך. אלא שנדמה לי שהציונות משמשת, עבור הישראלים, מין מצב של נוסטלגיה, ולכן איני מצפה מהם להגדרות אידיאולוגיות חדשות בשלב זה.

משך שנים נעשה ניסיון אינטלקטואלי לעסוק ביחסיו ישראל-הגולה, במיפגשים שונים בין אינטלקטואלים ישראלים ויהודיים מחוץ לארץ. אישים כמו המבקר ג'ורג' שטיינר והפז' פרת סינתיה אוזוק, כלטו בהטפתם ליהודי הפז' קוסמופוליט או הרוחני.

אני רואה את עמדתם. היה עליהם לתת הסבר אינט-לקטואלי לעצם היותם בגלות. באשר לי, לא קיים בי צורך להסביר ולנמק את היותי בגלות, למרות שברור לי כי בילעדי קיום ישראל תיראה יהדות הגולה כפארסה. כוונתי, שאין להתעלם מאירועי מאה השנים האחרונות בהיסטוריה היהודית. אירועים שהצמיחו את הפיתרון הציוני, שמשמעותו היתה להגר לארץ-ישראל, והעמידו את המהגרים במצב שבו עליהם לדאוג לעצמם.

האם ישראל נראית בעיניך כהתגשמות הציונות?

אני חושב שבמטרה להינצל, עליך להחזיק מדינה. ברור לי שמדינה היא מערכת שאינה צודקת תמיד. ראה, למשל כיצור אנושי, ולאן דווקא כיהודי, אני עקרוני גית נגד אפארטהייד, מכל סוג או צורה, כך שאני מתנגד לעמדת ממשלתי-ישראל, המבצעת עיסקות עם השטן, בעיני, האפארטהייד הוא שחור משחור, ואיני רואה איזו תועלת יכול להביא לישראל ביסוס ידידות עם השלטון בדרום-אפריקה, כל עוד מדיניותה מושתתת על גזענות.

בעיני, לא ניתן להתפשר בנושא זה. אומנם ממשלות הן ציוניות, בניגוד לעמים, כך שאני חושב שגם ממשלת ישראל היא ציונית, ומעט מאד ניתן לעשות בעניין זה, וגם אין זה מתפקידי לבקר ממשלה זו או אחרת.

בכתיבאת אהנו מצויים כאן בקונפליקט מתמיד עם אומה אחרת, החותרת לעצמאותה.

אישית אני חושב שאין להתעלם מן האומה הפלסטית. גית, אולי פעם לא היתה אומה פלסטית. אבל עכשיו ברור שהיא קיימת, וקשה להתעלם מעובדות. גם לא נראה לי שצריך להתנגד לתהליך הגיבוש הלאומי ה-פלסטני, תהליך גדל והולך. אך אשר לשאלה אם הגבול בין ישראל לפלסטין יהיה בירדן, או במקום כלשהו ליד פתח-תיקוה, או במקום אחר, זה אינו תלוי בי. אני סופר, לא מדינאי.

לדמה לי ששדכוך הראשונים היו בישראל...

הגעת ארצה מייד אחרי מלחמת-העולם, באוניית מעפילים, ביוני 1945. הייתי עצור כמה חודשים בעתלית, ואחר-כך הייתי בקיבוץ גלעד בבהרי-אפרים. מצאתי את מיסגרת הקיבוץ בלתי-מתאימה לי, למרות החינוך החלוצי שלי. החלטתי שעלי לחיות את חיי כאינדיוידואל אילט.

אחר-כך השתתפתי במלחמת-השיחור, לא כלוחם אלא בחיל-האוויר, לא הייתי חייל מצטיין, ואחרי המלחמה התעניינתי בכתיבה יותר מאשר בדברים אחרים. הי כתיבה משכה אותי יותר מהפוליטיקה ושאר הדברים, שענינו את חברי באותה תקופה. בהתחלה הייתי שחקן. גילמתי תפקידים משניים ב-תיאטרון הקאמרי. אני זוכר תפקיד שהיה לי ברק אחת נולדה. בתקופה שלאחר המלחמה פירסמתי את עבודותי הספרותיות הראשונות בשבועון אשמורת, לא בשם יעקב לינד, אלא כיעקב לנדווירט.

אתה חושב שאיזו היית נשאר בארץ, היית מגיע לאותו מעמד ספרותי מוכבוד שאזני הגעת באירופה בעולם?

ראשית, הרי זו היתה שאלה של שפה. שפתי היתה גרמנית, והעברית שלי דלה. בעצם, איני יודע מה היה קורה אילו הייתי נשאר בארץ. מכל מקום, באותה תקופה שבה עובתי, הרגשתי שאני זקוק להשכלה תרבותית בסדר

הבחנין בה גם בישראל. היית, אימר שהצעירים גאוותניים מדי, ולכן אינם מרבים לשאול שאלות. הם מצפים שהדברים ייאמרו להם. הם גם חצויים ביחסם אל העבר, ולכן מעדיפים שהמידע יימסר להם בעקספון, אלה הם דורות צעירים, החוששים ביותר מפני אידיאולוגיות. **אתה מתכוון לצעירים ישראלים?**

בעיקר לישראלים. האידיאולוגיות מעלות פחד בליבם. בעיקר ביגלל העבר, ובייחוד השש מפני אידיאולוגיות שמאליות. הם מודעים לכך שהסיסמות הישנות איבדו את התכנים. העולם מורכב מדי. צעירים אלה רואים הרבה מן המורכבות הזאת. **מהי המגמה של הפרט שדך?**

ראה, אין להתעלם מאותה חוויה שנושאים בני-דורי מאותה מילחמה. לכן אני פונה, בסרט, אל שיכבה של סופרים ואנשי-דת, שעברו יחד אתי את טראומת התפוררות העולם, עלימנת שיעורו לי למצוא כמה 'איומים' שאני חלוק עליהם.

כוונתי להמונים המכנים עצמם קומוניסטים, ואני מטיל

יעקוב לינד
הציונות היא נוסטלגיה

ספק אם הם מסוגלים לחדור לעומק משמעות הקומוניזם. או אחרים, המכנים עצמם סוציאליסטים. עקרונות, אני מטיל ספק אם אהנו מתכוננים לאותו דבר.

קיימת כיום קשת של 'איומים', כך שניים צורך לכתוב מילון פוליטי חדש, כדי שנוכל למיין — ולהבין — את עומק ומשמעות הנושאים שאנו משוחחים עליהם. כוונתי, בסרט, למקם את המונחים במישבנות ה-נכונות... מהו סוציאליזם? מהו קומוניזם?... וגם אותו דבר המכונה 'ציונות'...

האם במסגרת המידון האידיאולוגי החדש, שאתה מנסה ליצור, קיימת תווית של 'ציוני' לתושבי-ישראל ותושבי יהודי בחוץ לארץ, באותה מידה?

בעיני הציונות היא תולדה של אנטישמיות, שמקורה במיכלול רעיונות אשר הופצו בעיקר על-ידי הכנסייה הקתולית עד שתירגם, מי שתירגם את הקונפליקט היהודי-תולדי למישורים פוליטיים, לאנטישמיות גזענית-מדינית חברתית. כך שבעיני הישראלים-ציונים, אני חושב שלישיר-אלים יש בעייה של זהות. בעיני, העולם הם נחשבים כסתם-יהודים, למרות שבעיני-עצמם הם יהודים שונים. מכיוון שיש להם מדינה ומציאות להגן עליהן.

יעקב לינד נולד בווינה ב-1927, ערב מלחמת-העולם. הוא נשלח להולנד, מקום שם עבר חלק מהמלחמה. בגיל 14 נשלח לעבודת-כפייה בגרמניה. מייד עם תום המלחמה העולמית עלה לארץ-ישראל, והשתתף במילחמת-השיחור. ב-1950 נסע לאירופה, ובשנות ה-60 ביצר לעצמו מעמד של רומניסט, ליריקן ומחזאי חשוב במערב-אירופה ובארצות-הברית.

סיפור הראשון, נשמה של עץ (1961), הוא קור-בז'סיפורים. סיפור הכותרת עוסק בשני גברים בקרון-רכבת, כאשר האחד מסביר לשני שמייד עם הירדמו, יקרע אותו לגזרים ויאלץ גיתחי-בשר מגופו. סיפור אחר עוסק באדם הנכנס לבניין מלא אנשים עירומים, ה-לוגמים דם מערייתם. יש בקובץ סיפור אודות רוצחי-המונים, המתכנן לרצוח את אביו, אשר מקדימו ורוצח אותו.

עלילת סיפורו השני של לינד, נוף בבטון (1963), מתנהלת בימיה האחרונים של מלחמת-העולם. זוהי גובלה-אליגורית, המתארת את האודיסאה של גאוסטיואר באכמאן, השב מן החזית-הרוסית לעבר החזית הצרפתית, כשהוא מחפש אחר יחידה, שבה יוכל להשיב לעצמו את גבריותו.

עולם טוב יותר, סיפורו השלישי של לינד, עוסק בשואה מנקודת-מבט של תרבות-האסורד. במרכזו שתי דמויות מבוגרות: סקיד-מס וינאי זוטרי, הממונה על ערימת ניירת, ודמות נוספת, הנועלת עצמה בבניין מפני העולם.

למנות את צעדי, הוא הראשון בספרי-האוטוביוגרפיה גראפיה של לינד, ובו הוא משחזר את חייו עד גיל 25 בשלושה פרקים: בית-ספר למטאפיזיקה מתאר את ימיו של לינד בבית-ספר וינאי. בית-ספר לפוליטיקה ממחיש את נדרפתו בהולנד בזמן הנאצים, כפליט בן 11, ואת עלילות-המלחמה בעיניו של ילד. בית-ספר לארכימיה הוא תיאור בריחתו מאירופה ההרוסה השטועה לארץ-ישראל.

מות שועלי-הכסף ומחזות אחרים, ארבעה תסכיתים חזניים בסריו, מחזקה-הכותרת (שועלי-הכסף) עוסק בנאצי במחליף, בתום מלחמת-העולם, את דמו עם זה של קורבן יהודי, ומאמין שכך יינצל מעונשן של בעלת-הברית. מחזותיו ומערכוניו של לינד מאוכלסים במפלצות חתאנושיות.

חיספריים, המשכה של האוטוביוגרפיה של לינד, תולדותיו משולים לקנדיד בן המאה ה-20, המחפש מחד את "הטוב שבעולמות" ומתאר את חיפושיה-הזהות שליו עצמו. בספר זה נודד לינד מישראל, לאחור תקומתה, דרך מארסיי, וינה, אמסטרדם, פאריס, לוגאנו ועוד ערים אירופיות שבהן הוא מתייסר ובוזן את המרכיב האנושי, בעודו חי מעבר לכרונולוגיות הזמן.

המסע לירושלים, תיאור מסעו של לינד לישראל, תוך עיסוק בהיבטים שונים של חברה יהודית, והדחה לחדור למשמעות של האנטישמיות המודרנית, עד לי-פגישה עם דויד בן-גוריון, תוך ניסיון ליצור ניסיון של דיאלוג איתו.

בימים אלה שוהה יעקב לינד בארץ, עלימנת להשלים צילומי סרט-טלוויזיה עבור הרשת המרכזית של הטל-וויזיה הגרמנית. בסרט — פגישות עם אנשי-רוח, סופרים ואמנים, בני-דורו של לינד. בערתם הוא מחפש אחר היבטים חדשים ממחקה הזמן לשואה. בין המרואיינים בסרט: ג'ינמיר גראס, פרופסור גרשעם שלום, חנה מרון, מכס פריש, ג'ורג' שטיינר ואחרים. להלן שיחה שגערכה בין יעקב לינד לבין דן עומר:

הנושאים החוזר של ספריך, והפרט הדתי קומנטרי-אידיאולוגי שאתה מצדם עכשיו, למי מופנים כל אלה?

אני חפץ להיות מועיל, למצוא קורטוב של תיקווה בדורות הצעירים מדורי. כוונתי לבחון את האופן שבו מתייחסים אלה לחוויה, שאותה עברנו, כאנשים צעירים, במלחמה. ואכן, מתבהר לי שאנשים צעירים שואלים שאלות רק עד לנקודה מסוימת. הייתי אומה, אינם שואלים את השאלות בחריפות שבה היה עליהם לשאול. אבל קיימת כיום בעולם תחושה אחרת. רתיעה, וניתן